

Соціологія девіантної та делінквентної поведінки



Факультет соціології  
та управління

## Лекція 1

# Вступ до курсу «Соціологія девіантної та делінквентної поведінки»

Розробник курсу: к.соц.н.,  
доцент кафедри соціології  
*Пилипенко Яна Сергіївна*

# Девіантна поведінка

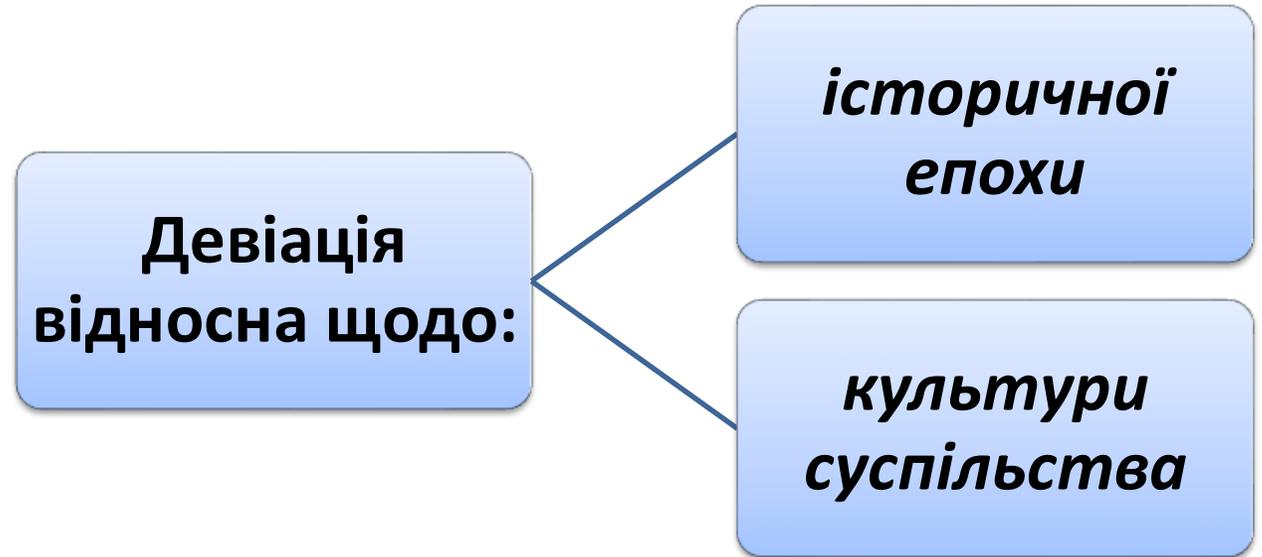
**Соціальні норми** - це засновані на цінностях правила поведінки, очікування і стандарти, які регулюють дії та вчинки людей, соціальних груп, зміцнюючи стабільність та єдність суспільства.



- **Девіантна** (така, що відхиляється) **поведінка** – вчинок, діяльність суб'єкта, що не відповідає офіційно встановленим або фактично сформованим у даному суспільстві нормам, стереотипам, зразкам.

# Девіація

- **Девіація** - це відхилення від прийнятих у суспільстві норм, починаючи від незначних і завершуючи найбільш суттєвими та серйозними, що загрожують життєдіяльності окремих груп, суспільству загалом.



# Форми девіантної поведінки

## власне девіантна

- поведінкові відхилення (не значні), які не зумовлюють кримінального та адміністративного покарання

## делінквентна поведінка

- протиправні вчинки, які не є у власному значенні слова злочином, вони караються в адміністративному порядку

## кримінальна, або злочинна поведінка

- поведінка, вчинки, які можна класифікувати як злочин



[HTTPS://DICTIONARY.CAMBRIDGE.ORG/DICTIONARY/ENGLISH/DEVIANC](https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/deviance)

**Девіантність** (DEVIANCE, DEVIANCY)

— поведінка або дії які визначаються як незвичні, або можуть вважатися неприйнятними;



[HTTPS://DICTIONARY.CAMBRIDGE.ORG/DICTIONARY/ENGLISH/DELINQUEN](https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/delinquency)  
[CY](https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/delinquency)

**Делінквентність** (DELINQUENCY)

— поведінка (особливо молодих людей), яка є протиправною, або непринятною для більшості людей (відповідно до кодексу Чикаго 1899 року щодо правопорушень неповнолітніх);

— дії, які є нелегальними або неприйнятними;

*Під **девіантною поведінкою** (від лат. *deviatio* - відхилення) розуміють:*

*1) дії та вчинки людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам чи визнаним шаблонам і стандартам поведінки* →



*2.) соціальне явище, виражене в масових формах людської діяльності, які не відповідають офіційно встановленим чи фактично сформованим у даному суспільстві нормам* →



***Делінквентна поведінка** – поведінка особистості, що передбачає порушення законодавства держави, прав і свобод інших громадян*



# Теорії, що пояснюють причини виникнення девіації

біологічний підхід

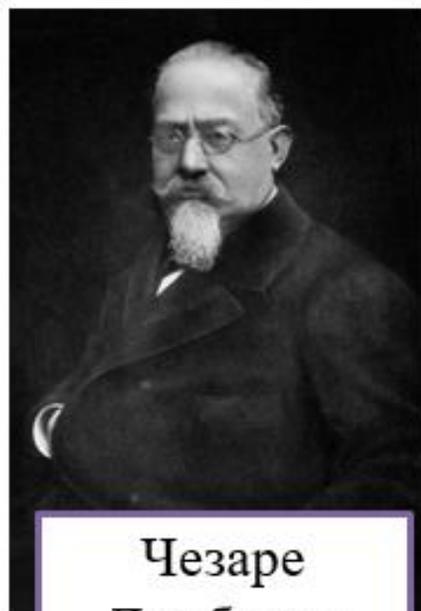
психологічний підхід

соціологічний підхід



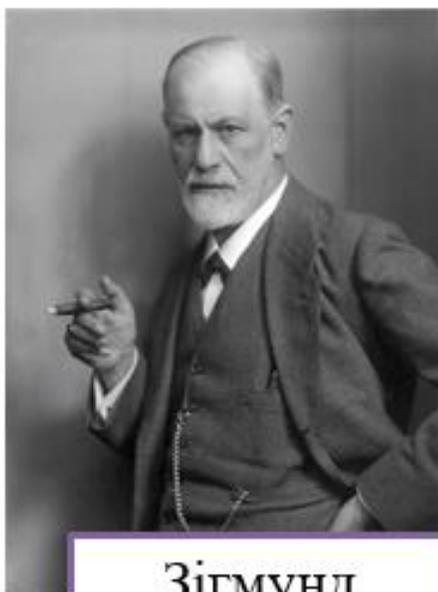
## *Біологічна теорія девіації*

*Фізичні особливості є причиною девіації*



Чезаре  
Ломброзо  
(1835-1909)

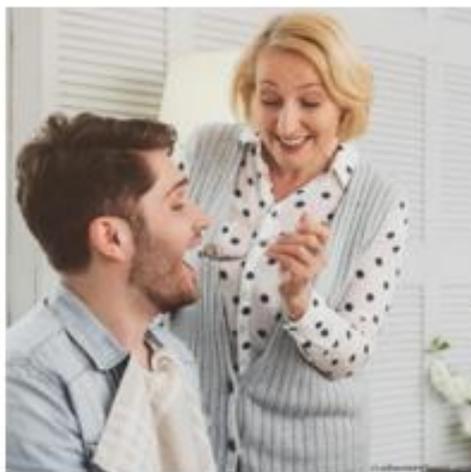


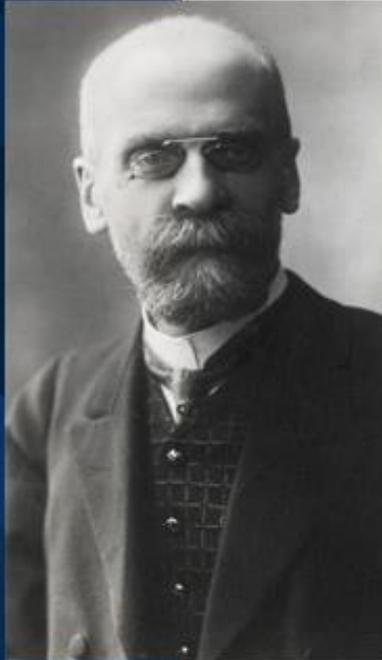


Зігмунд  
Фройд  
(1856-1939)

## *Психоаналітична теорія девіації*

*Психічні особливості переживання  
внутрішньособистісного конфлікту є причиною  
девіації*



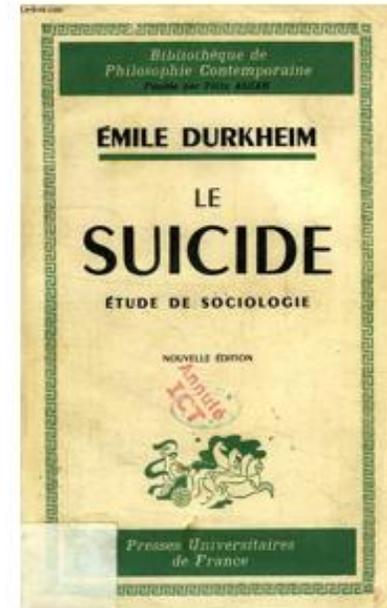


Еміль  
Дюркгейм  
(1858-1917)

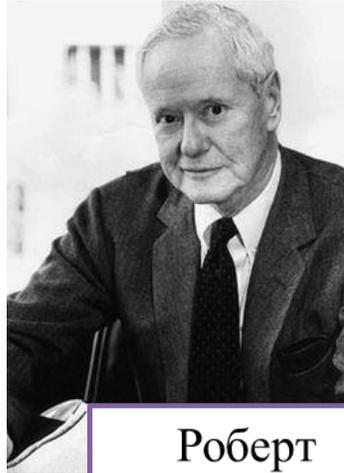
### *Теорія Аномії Е. Дюркгейма*

*Девіація, зокрема самогубство, здійснюється через відсутність норм*

*Аномія - це такий суспільний стан, при якому значна частина людей знає про існування зобов'язальних нормативів, але нехтує ними, ставиться до них негативно або байдуже.*



*Девіація відбувається, коли існує розрив між цілями суспільства та схвалюваними засобами їх досягнення*



Роберт  
Мертон  
(1910-2003)

Види соціальної поведінки (за Р. Метроном) <sup>1</sup>	Цілі	Засоби
<b>Конформізм</b> (повне прийняття соціальних цілей суспільства та способів їх досягнення)	+	+
<b>Інновація</b> (прийняття соціальних цілей, але недотримання засобів)	+	-
<b>Ритуалізм</b> (соціальні цілі не усвідомлюються, але засоби їх досягнення — священні, непохитні)	-	+
<b>Ретритизм</b> (заперечення і цілей, і засобів (анархія, бродяжництво, наркоманія)	-	-
<b>Бунт, заколот</b> (активне неприйняття першого та другого (радикалізм, боротьба за свободу, політичний тероризм та ін.).	- +	- +

## *Теорія навішування ярликів*



Говард  
Беккер  
(1928)

*Девіація - своєрідний ярлик (стигма), яким групи, що мають владу, позначають поведінку більш слабких груп*



# Індивідуальна й групова девіація

## Індивідуальна

- окремий індивід відкидає норми своєї субкультури

## Групова

- розглядається як конформна поведінка члена девіантної групи щодо її субкультури

# Первинна й вторинна девіація



## Первинна девіація

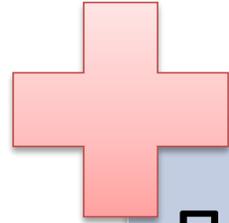
- Поведінка з відхиленням, яка загалом відповідає культурним нормам, прийнятим у суспільстві. Відхилення незначні і терпимі.
- Соціальним середовищем індивід не визначається як девіант і сам не вважає себе таким

## Вторинна девіація

- Відхилення від існуючих у групі норм, яке соціально визначається як девіантне.
- Особа при цьому ідентифікується як девіант

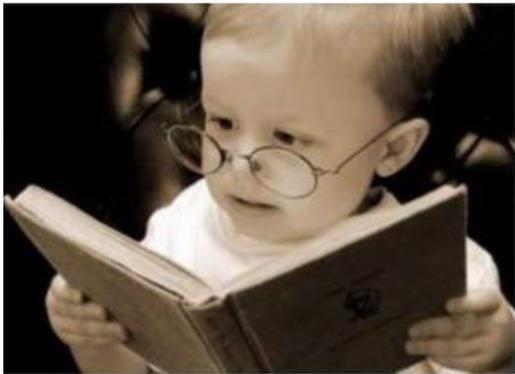


# Позитивна й негативна девіація.

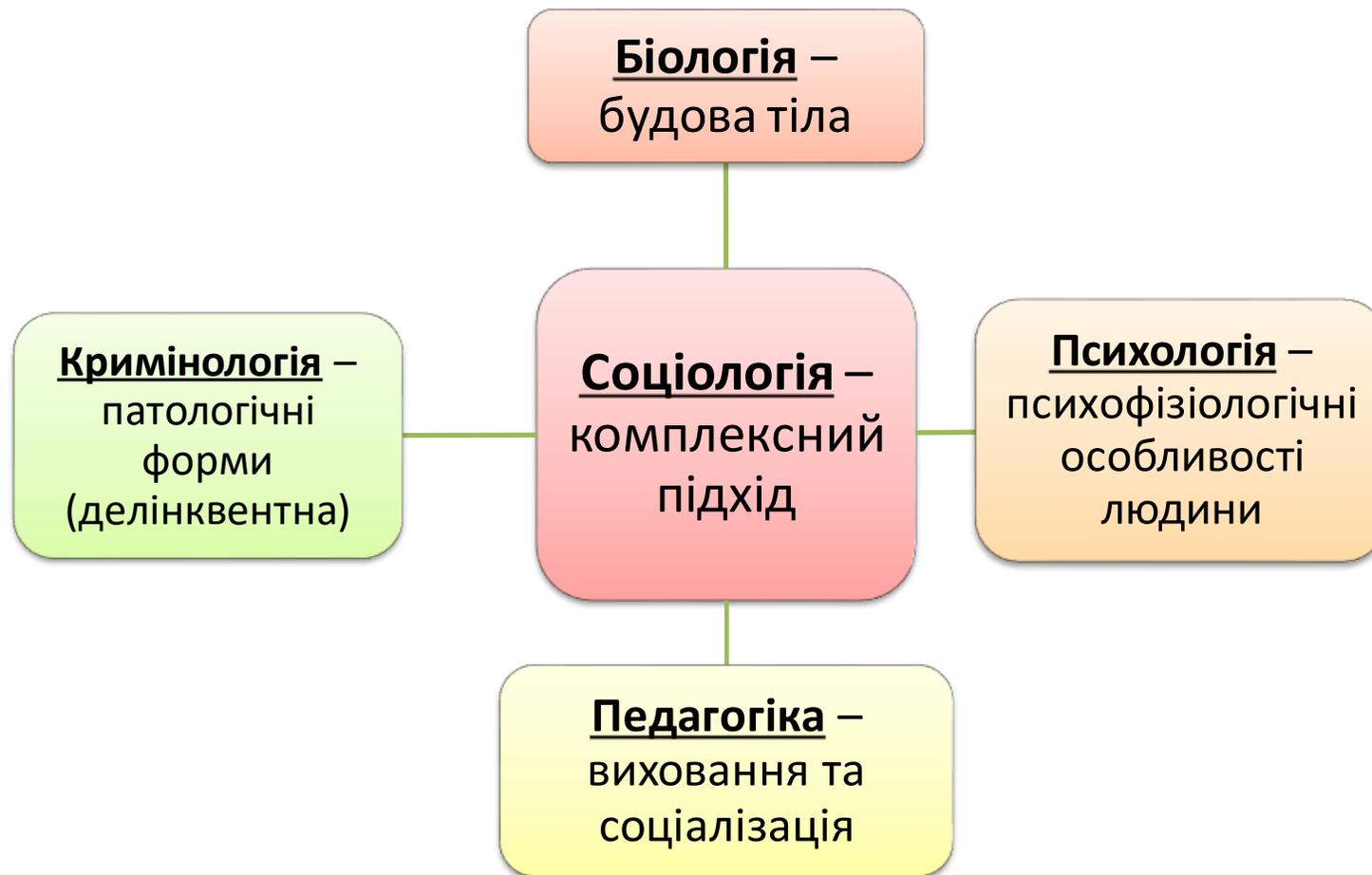


Пов'язані з  
поняттям  
піднесення  
над іншими.

Викликають  
осуд (з боку  
панівної  
культури).



# Девіантна поведінка як предмет вивчення різних наук



## Соціологія девіантної

поведінки - це дисципліна, що в системності вивчає прояви девіації, її причини - як соціально-психологічні, так і загальносуспільні чинники, а також систематизує весь наявний матеріал, всі наукові джерела, підходи вивчення, принципи, що стосуються поведінки, діяльності людей та груп, які не відповідають загальноприйнятим нормам.

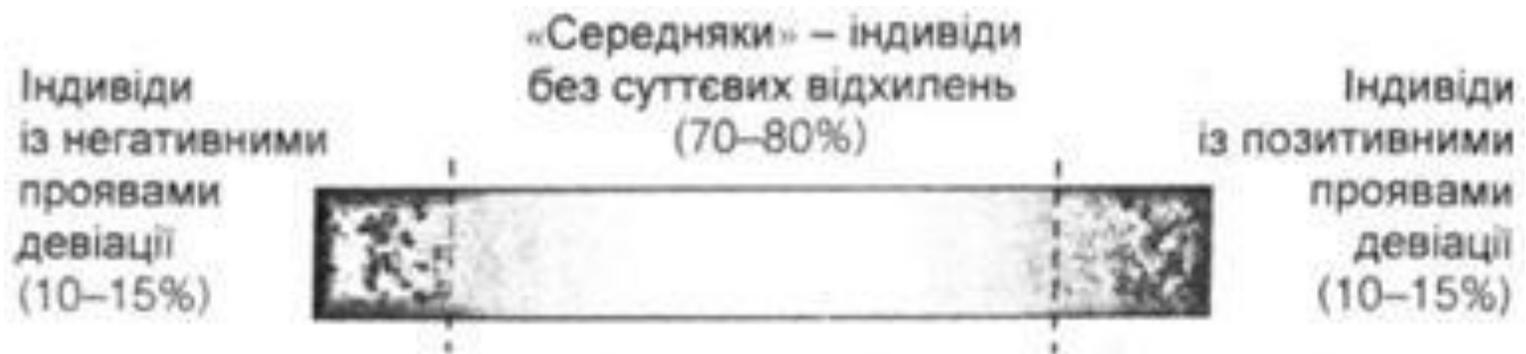
вивчення найбільш загальних причин і наслідків девіації

вплив на розвиток соціальних процесів

відповідний ефективний контролю

ліквідація, запобігання наслідкам проявів такого типу

## Позитивні девіації?



# Девіантна поведінка: проблема визначення та ідентифікації

1. **Неоднозначність** – ключовий аспект порушення соціальних правил. Люди не знають, або вагаються чи є певний епізод справді девіантним і їхнє рішення залежить **від контексту, біографії та мети.**



Поведінка може спровокувати дискомфорт у свідків, але не настільки прозору реакцію, щоб люди без вагань визначили її як неправильну, гріховну та шкідливу

# Девіантна поведінка: проблема визначення та ідентифікації

2. Небажання ідентифікувати діяльність як девіантну доки не будуть вичерпані альтернативні пояснення.



Наприклад: в дослідженні дружини воліли пояснювати погану поведінку своїх чоловіків втомою або напругою. Спочатку було небажання прийняти діагноз психічного захворювання.

*(Sherri Cavan Liquor license, San Francisco State University, 1966)*

# Девіантна поведінка та делінквентна поведінка: основні відмінності

## 1. Визначення поняття

**Девіантна поведінка** - це ширше поняття, яке охоплює будь-яку поведінку, що відхиляється від соціальних норм та стандартів (може включати як негативні, так і позитивні відхилення).

**Делінквентна поведінка** - це конкретний підвид девіантної поведінки, що стосується правопорушень, тобто дій, які порушують закон (включає злочини, такі як крадіжки, грабежі, насильство тощо).



# Девіантна поведінка та делінквентна поведінка: основні відмінності

## 2. Сфера застосування

**Девіантна поведінка** - Може включати в себе різноманітні форми відхилень, які не завжди є злочинними, наприклад, ексцентрична поведінка, відмова від соціальних норм, альтернативні стилі життя тощо.

**Делінквентна поведінка** - Зазвичай обмежується правопорушеннями і злочинами, які підпадають під кримінальне право.



# Девіантна поведінка та делінквентна поведінка: основні відмінності

## 3. Соціальні наслідки

**Девіантна поведінка** - Може варіюватися від негативно оцінюваної до позитивно перцепованої у суспільстві. Наприклад, деякі форми артистичної самовираженості або протесту можуть вважатися девіантними, але не негативно сприймаються.

**Делінквентна поведінка** - Зазвичай завжди має негативні наслідки, оскільки пов'язана з порушенням закону, що може призвести до юридичних покарань та штрафів.



# Девіантна поведінка та делінквентна поведінка: основні відмінності

## 4. Термінологічний фокус

**Девіантна поведінка** - Найчастіше розглядається з точки зору соціології і психології, вивчаючи, чому і як відбуваються відхилення від норм.

**Делінквентна поведінка** - Частіше аналізується в контексті кримінології та права, акцентуючи увагу на злочинності та механізмах правопорушення.



# Тренуємось визначати аргументацію суспільних настроїв у ідентифікації делінквентної поведінки



**Порушення правил дорожнього руху**



**Психоемоційне насилля в школі**



**Використання неліцензійного (піратського) програмного забезпечення**



**Проникнення на заборонену територію (приватну власність)**

**ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!**



**Факультет соціології  
та управління**



@FSU\_ZNU